

Spor Bilimleri Öğrencileri ve Diğer Bireylerde Bilinçli Tüketiciilik Düzeyi İle Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi

Sevim KIR¹

Ercan POLAT^{2*}

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, NİĞDE
² Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, AĞRI

DOI: 10.31680/gaunjss.800670

Orijinal Makale / Original Article

Geliş Tarihi / Received: 27.09.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 11.11.2020

Yayın Tarihi / Published: 14.12.2020

Öz

Bu araştırmada spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketiciilik düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesine öğrenim gören öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, öğrenciler arasından seçilen 140 kadın 160 erkek olmak üzere toplam 300 gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümünde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümünde Doğan, Bulut ve Çımrın (2015) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği ve son bölümde ise Sağlam (2010) tarafından geliştirilen Bilinçli Tüketiciilik Düzeyi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, ikili değişkenler arası karşılaştırmalarda t testi, ilişkisel incelemelerde korelasyon analizi ve gruplara ait korelasyonel karşılaştırmalarda ise z skoru hesaplanarak veriler çözümlenmiştir. Analiz sonucunda sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin çevre duyarlılığı ve ihtiyaç dışı satın alma boyutlarında; sporculuk durumu, cinsiyet ve aktif spor yapma durumu değişkenlerinde farklılıklar görülmüştür. İki ölçek alt boyutları arasında pozitif ve negatif yönde ilişkiler bulunmuştur. Sonuç olarak bilinçli tüketiciilik düzeyi sürdürülebilir tüketim davranışlarını etkilediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bilinçli Tüketiciilik Düzeyi, Sürdürülebilir Tüketim Davranışı, Spor Bilimleri, Öğrenci

Investigation of Conscious Consumerism Level and Sustainable Consumption Behaviors in Sports Science Students and Other Individuals

Abstract

In this study, it is aimed to examine the level of conscious consumerism and sustainable consumption behavior in sports science students and other individuals. The research was conducted on students attending Niğde Ömer Halisdemir University in the 2019-2020 academic year. The sample of the study consisted of a total of 300 volunteer participants, 140 women and 160 men selected from among the students. Survey method was used as a data collection tool. The questionnaire consists of three parts. In the first part, the Personal Information Form, in the second part, the Sustainable Consumption Behavior Scale developed by Doğan, Bulut and Çımrın (2015), and the Scale for the Level of Conscious Consumerism developed by Sağlam (2010) were used in the last section. In the analysis of the data, besides descriptive statistics, the data were analyzed by calculating the t-test for comparisons between binary variables, correlation analysis in relational studies and the z score for correlational comparisons of the groups. As a result of the analysis, in the environmental awareness and out-of-need purchasing dimensions of the scale of sustainable consumption behaviors; differences were observed in the variables of sportsmanship, gender and active sports status. Positive and negative relationships were found between the two scales sub-dimensions. As a result, it can be said that conscious consumerism level affects sustainable consumption behaviors.

Keywords: Conscious Consumer Level, Sustainable Consumption Behavior, Sports Sciences, Student

* Sorumlu Yazar: Ercan POLAT

e-mail: ercihanpolat@hotmail.com

Giriş

İnsanlığın var olmasıyla beraber başlayan tüketim süreci yaşamın devamlılığı için gerekli bir araç durumunda iken, modern dünya koşullarında önemli bir amaç haline gelmiştir. Tüketim; insanların ihtiyaç ve isteklerinin karşılanması amacıyla insanlar tarafından üretilen mal ve hizmetlerin, yine insanlar tarafından kullanılması olarak tanımlanır. Tüketim temel ihtiyaçlar tamamlandıktan sonra konfor amacıyla yapılmaya başlanmıştır (Çelik, 2013).

Tüketim, sadece ticari anlamda değil aynı zamanda sosyal olarak da değerlendirilmekle birlikte, gelişen ve değişen dünyada yenilenen gereksinimlere, popüler kavramlara, tanınmış markalara, pazarın durumuna ve tüketicinin beklentilerine göre yeniden şekillenmektedir (Hümeriç ve Baban, 2012). Bireylerin sahip oldukları demografik özellikler ve özellikle de gelir düzeyi (yaş, cinsiyet, eğitim durumları vs.) tüketim kararlarını etkilemektedir.

Bireylerin sürekli tüketim halinde olmaları bilinçli tüketici eğitimine olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. İnsanların temel gereksinimlerini ön planda tutarak ihtiyaçları kadar tüketmeleri, gelir ve giderleri arasındaki denge oranını korumaları, sahip oldukları kaynakların verimli kullanılması, tüketimin bilinçli olduğunu gösterir (Gülmez, 2006). Bilinçli tüketim birey için olduğu kadar ülke ekonomisi için de önemli bir husustur.

Sürdürülebilirlik kavramı incelendiğinde ise birçok farklı tanımla bulunmakla birlikte, çok geniş bir alanı kapsadığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak; üretkenlik ve çeşitliliğin devamlılığı sağlanırken, kalıcı olabilme etkisini korumak olarak tanımlanır (Şart, 2019). Temelinde, gelecek kuşaklara her bakımdan yaşanabilir bir dünya bırakma fikri bulunmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramının tüketim alanındaki boyutu "sürdürülebilir tüketim" düşüncesidir. Son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde artan tüketim düzeyinin, dünya kaynaklarının tükenme tehlikesi olduğunu ortaya çıkararak, tüketimin çevre üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve tüketim davranışlarının sürdürülebilir tüketim davranışlarına dönüştürülmesi fikri dile getirilmiştir (Karalar ve Kiracı, 2011). Sürdürülebilir tüketim çerçevesinde üretimin desteklenmesi, çevresel ve sosyal ihtiyaçlar için uygun uzun süreli ekonomik büyümenin sağlanmasına yardım eder (OECD, 2008). Sürdürülebilir tüketim, dünya kaynaklarının sürdürülebilirlik sınırları

çerçevesinde kullanılması ve doğal yaşam alanlarına verilen zararları en aza indirmesini planlayan tüketim biçimidir (Bayazıt Hayta, 2009).

Sürdürülebilir tüketim; ekonomi, sosyoloji ve çevre gibi çeşitli boyutları içinde barındıran bir kavramdır. Bu yaklaşım çevre dengesinin korunması, modern pazarlama ekonomilerinin doğru ve verimli kullanılması, sürdürülebilirlik kapsamında üretim teknolojilerinin geliştirilmesi gibi pek çok unsuru içermektedir (Aksu, 2014).

Literatürde yapılan taramalarda bilinçli tüketici ve sürdürülebilir tüketim davranışları kavramlarının farklı boyutlarda ele alındığı birçok çalışma görülmektedir. Örnek olması amacıyla, bilinçli tüketici kapsamında literatürde; Robinson ve Smith 2003; Malbeği 2011; Uyanık 2015; Polat ve Ünişen 2016; Alimcan 2018 ve Çelebi 2019 tarafından yapılan araştırmalara; tüketici davranışlarıyla ilgili olarak; Akyüz 2009; Burucuoğlu 2016; Aysel 2018; Narman 2018 ve Üler 2018; tarafından yapılan çalışmalara; sürdürülebilir tüketim kapsamında ise literatürde; Aksu 2014; Chang 2017; Hoq 2017; Diksaç 2019; Garip 2019; Polat ve ark., 2019 ve Saba 2019 tarafından yapılan araştırmalara rastlanmıştır. Ancak yapılan taramalarda bilinçli tüketici ve sürdürülebilir tüketim davranışları, spor bilimleri ve diğer bölümlerle doğrudan bağdaşmış bir çalışmayla karşılaşılmamıştır.

Bu açıklamalar ışığında bilinçli tüketici ve sürdürülebilir tüketim davranışları kavramlarını spor bilimleri ve diğer bölümler bağlamında birlikte ele almak önem arz etmektedir. Ayrıca artan tüketim düzeyinin tüketimin etkenlerinin incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu konuda yapılacak diğer çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmanın amacı; spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketici düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli olarak karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin derecesini veya varlığını ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2016).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada çalışma evreni kullanılmıştır. Çalışma evreni ulaşılabilen evrendir. Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçim yöntemi olarak uygun örnekleme kullanılmıştır. Bu doğrultuda spor bilimleri ve diğer bölümler olmak üzere üniversiteye devam eden 140'ı kadın 160'ı erkek toplam 300 gönüllü öğrenci katılım göstermiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümünde Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümünde Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği, üçüncü bölümünde ise Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak için hazırlanmış toplamda 9 maddeden oluşan değişkenlere yer verilmiştir. Bu değişkenler; yaş, cinsiyet, akademik başarı ortalaması, eğitim görülen fakülte/yüksekokul, aylık kişisel gelir, lisanslı sporculuk durumu, rekreatif amaçlı spor yapma durumu, spor yapma süreleri, doğanın korunmasına karşı duyarlılık düzeyidir.

Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği: Doğan, Bulut ve Çımrın (2015) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği toplam 17 maddeden ve 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçeğin alt boyutlarından Çevre Duyarlılığı olarak adlandırılan ilk boyut toplam 5 maddeden oluşmaktadır (1. ve 5. maddeler arası). İhtiyaç Dışı Satın Alma olarak adlandırılan ikinci boyut toplam 5 maddeden oluşmaktadır (6. ve 10. maddeler arası). Tasarruf olarak adlandırılan üçüncü boyut toplam 4 maddeden oluşmaktadır (11. ve 14. maddeler arası). Yeniden Kullanılabilirlik olarak adlandırılan dördüncü boyut ise (15. ve 17. maddeler arası) toplam 3 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipi dereceleme kullanılan ölçek "Hiçbir Zaman (1)", "Çok Seyrek (2)", "Bazen (3)", "Genellikle (4)", "Her Zaman (5)" şeklinde puanlanmaktadır. Çevre Duyarlılığı, Tasarruf ve Yeniden Kullanılabilirlik alt boyutlarında puan arttıkça sürdürülebilir tüketim davranışı da o denli yükselmektedir. İhtiyaç Dışı Satın Alma boyutunda ise durum tam tersidir. Bu boyutun maddelerine verilen puan azaldıkça tüketimin sürdürülebilirliği artmaktadır (Doğan ve ark., 2015). Ölçek alt boyutlarının güvenilirlik değerleri tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği Alt Boyutları Güvenilirlik Analizi

Alt boyutlar	Madde sayısı	α
Çevre duyarlılığı	5 Madde	0,80
İhtiyaç dışı satın alma	5 Madde	0,78
Tasarruf	4 Madde	0,54
Yeniden kullanılabilirlik	3 Madde	0,59

Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği: Sağlam (2010) tarafından geliştirilen Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği: Tüketici Sorumluluğu Bilinci (1. ve 8. Maddeler arası), Kalite Bilinci (9. ve 13. Maddeler arası), Bütçe-Fiyat Bilinci (14. ve 19. Maddeler arası) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşan toplam 19 maddelik bir ölçme aracıdır. 4'lü likert tipi dereceleme kullanılan ölçek "Hiçbir Zaman (1)", "Ara Sıra (2)", "Çoğu Zaman (3)", "Her Zaman (4)" şeklinde puanlanmaktadır. 7. ve 18. Maddeler bilinçli tüketiciyle ilgili olumsuz olarak değerlendirildiği için bu maddelerin puanlamaları tersine çevrilmiştir. Bu maddeler için dereceleme "Hiçbir Zaman (4)", "Ara Sıra (3)", "Çoğu Zaman (2)", "Her Zaman (1)" olacak şekilde puanlandırılmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeklere ilişkin güvenilirlik kat sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği Alt Boyut Güvenilirlik Analizi

Alt boyutlar	Madde Sayısı	α
Tüketici sorumluluğu bilinci	8 Madde	0,60
Kalite bilinci	5 Madde	0,67
Bütçe- fiyat bilinci	6 Madde	0,66

Verilerin Toplanması

Anketler yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak katılımcılara ulaştırılmıştır. Ayrıca anketin dağıtımında eğitilmiş yardımcıları kullanılmıştır. Bu yardımcıları anketin nasıl dağıtılacağı ve doldurulacağı konusunda kısa bir eğitim verilmiş ve sonrasında uygulamaya geçilmiştir. Araştırmaya katılımında gönüllülük esas alınmıştır. Gönüllü olmayan kişiler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Toplam 330 anket dağıtılmış bunlardan 300 tanesi doğru doldurulmuş olarak kabul edilmiş ve değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin analizi

Elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programından yararlanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde yüzde (%), frekans dağılımları ve ortalama-yaygınlık ölçülerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Bağımlı ve

bağımsız değişkenler arası normallik dağılımları incelenmiş (çarpıklık ve basıklık ± 1 aralığında) ve parametrik test kararı verilmiştir. Demografik değişkenler ve ölçeklerin alt boyutları arasındaki ilişki için t Testi uygulanmıştır. İlişki karşılaştırmalarında Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ayrıca gruplara ayrılarak yapılan ikili korelasyon analizinde ortaya çıkan r değerlerinin karşılaştırılması için Z skoru hesaplanmış ve gruplar arasındaki farklılıklar incelenmiştir.

Bulgular

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler – Yüzde ve Frekans ile Ortalama ve Yaygınlık

Değişken	Grup	f	%	Top.	\bar{x}	S	En az	En çok
<i>Cinsiyet</i>	Kadın	140	46,7	300				
	Erkek	160	53,3					
<i>Bölüm</i>	Spor Bilimleri	147	49,0	300				
	Diğer Bölümler	153	51,0					
<i>Lisanslı sporculuk durumu</i>	Evet	57	19,0	300				
	Hayır	243	81,0					
<i>Rekreatif amaçlı spora katılım</i>	Evet	161	53,7	300				
	Hayır	139	46,3					
<i>Yaş</i>				300	21,06	2,41	2,00	37,00
<i>Başarı ortalaması</i>				300	2,62	0,69	,00	5,53
<i>Gelir düzeyi</i>				300	796,86	742,06	100,00	8000,0
<i>Spor yapma süresi</i>				300	20,83	33,28	,00	168,00
<i>Doğa duyarlılığı</i>				300	8,14	1,60	2,00	10,00
Sürdürülebilir tüketim ölçeği								
<i>Çevre duyarlılığı</i>				300	3,03	0,80	1,00	5,00
<i>İhtiyaç dışı satın alma</i>				300	2,42	0,90	1,00	5,00
<i>Tasarruf</i>				300	3,51	1,23	1,00	16,00
<i>Yeniden kullanılabilirlik</i>				300	3,17	0,90	1,00	5,00
Bilinçli tüketici ölçeği								
<i>Tüketici sorumluluğu bilinci</i>				299	2,83	0,53	1,13	4,75
<i>Kalite bilinci</i>				299	3,04	0,55	1,00	4,00
<i>Bütçe – fiyat bilinci</i>				300	3,31	0,51	1,50	4,00

Tablo 3 incelendiğinde 21,06 yaş ortalamasına sahip katılımcıların %46,7'si kadın (n=140), %49,0'ı (n=147) Spor bilimleri alanında eğitim gördüğü belirlenmiştir. Katılımcıların %19,0'ı (n=57) lisanslı olarak spor yaptığını belirtirken %53,7'si (n=161) rekreatif amaçlı fiziksel aktivitelere katılım gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Ölçek alt boyutları incelendiğinde; *Sürdürülebilir tüketim* ölçeğinin alt boyutlarında en yüksek ortalamanın tasarruf alt boyutunda (3,51 \pm 1,23), en düşük ortalamanın ise

ihtiyaç dışı satın alma alt boyutunda (2,42±0,90) olduğu görülmüştür. *Bilinçli tüketici* ölçeği alt boyutlarında ise en yüksek ortalamanın bütçe-fiyat bilinci alt boyutunda (3,31±0,51), en düşük ortalamanın ise tüketici sorumluluğu bilinci alt boyutunda (2,83±0,53) olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları

Alt boyutlar		Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Sürdürülebilir tüketim davranışları	Çevre duyarlılığı	Kadın	140	3,01	0,75	298	-0,37	0,71
		Erkek	160	3,05	0,84			
	İhtiyaç dışı satın alma	Kadın	140	2,60	0,86	298	3,16	0,00
		Erkek	160	2,27	0,91			
	Tasarruf	Kadın	140	3,47	0,99	298	-0,45	0,65
		Erkek	160	3,53	1,40			
Yeniden kullanılabilirlik	Kadın	140	3,22	0,90	298	0,87	0,38	
	Erkek	160	3,13	0,90				
Bilinçli tüketici düzeyi	Tüketici sorumluluğu bilinci	Kadın	140	2,85	0,47	297	0,41	0,68
		Erkek	159	2,82	0,57			
	Kalite bilinci	Kadın	140	3,08	0,52	297	1,29	0,20
		Erkek	159	3,00	0,57			
	Bütçe-fiyat bilinci	Kadın	140	3,34	0,52	298	0,97	0,33
		Erkek	160	3,28	0,50			

Tablo 4’de katılımcıların cinsiyetlerine göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeği ve bilinçli tüketici düzeyi ölçeği alt boyutlarına ilişkin karşılaştırma sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde ölçeklerin alt boyutlarından sadece sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin ihtiyaç dışı satın alma alt boyutunun kadınların lehine anlamlı farklılığın ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda anlamlı fark yoktur.

Tablo 5. Bölüme Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları

Alt boyutlar		Bölüm	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Sürdürülebilir tüketim davranışları	Çevre duyarlılığı	Spor Bilimleri	147	3,08	0,82	298	1,01	0,27
		Diğer bölümler	153	2,98	0,78			
	İhtiyaç dışı satın alma	Spor Bilimleri	147	2,44	0,86	298	0,45	0,65
		Diğer bölümler	153	2,40	0,94			
	Tasarruf	Spor Bilimleri	147	3,45	1,48	298	-0,76	0,45
		Diğer bölümler	153	3,56	0,93			
Yeniden kullanılabilirlik	Spor Bilimleri	147	3,12	1,01	298	-0,96	0,34	
	Diğer bölümler	153	3,22	0,77				
Bilinçli tüketici düzeyi	Tüketici sorumluluğu bilinci	Spor Bilimleri	147	2,85	0,54	297	0,58	0,56
		Diğer bölümler	152	2,82	0,52			
	Kalite bilinci	Spor Bilimleri	147	3,01	0,58	297	-1,00	0,31
		Diğer bölümler	153	3,07	0,51			
	Bütçe-fiyat bilinci	Spor Bilimleri	147	3,29	0,53	298	-0,65	0,51
		Diğer bölümler	153	3,33	0,50			

Tablo 5'de katılımcıların bölümlerine göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeği ve bilinçli tüketici düzeyi ölçeği alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tablo incelendiğinde alt boyutlar ve bölümler arasında anlamlı bir fark ($p>0,05$) olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 6. Lisanslı Sporculuk Durumuna Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları

Alt boyutlar		Lisanslı Sporcu	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Sürdürülebilir tüketim davranışları	Çevre duyarlılığı	Evet	57	3,22	0,76	298	1,98	0,05
		Hayır	243	2,99	0,80			
	İhtiyaç dışı satın alma	Evet	57	2,65	1,04	298	2,11	0,04
		Hayır	243	2,37	0,87			
	Tasarruf	Evet	57	3,74	1,91	298	1,55	0,12
		Hayır	243	3,45	1,01			
	Yeniden kullanılabilirlik	Evet	57	3,32	0,97	298	1,31	0,19
		Hayır	243	3,14	0,88			
Bilinçli tüketici düzeyi	Tüketici sorumluluğu bilinci	Evet	57	2,81	0,47	297	-0,33	0,75
		Hayır	243	2,23	0,54			
	Kalite bilinci	Evet	56	3,09	0,53	297	0,80	0,43
		Hayır	243	3,02	0,55			
	Bütçe-fiyat bilinci	Evet	57	3,21	0,49	298	-1,70	0,09
		Hayır	243	3,34	0,51			

Tablo 6'da katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumuna göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeği ve bilinçli tüketici düzeyi ölçeği alt boyutlarına ilişkin karşılaştırma sonuçları verilmiştir. Tabloya göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin çevre duyarlılığı ve ihtiyaç dışı satın alma alt boyutlarında anlamlı farklılıkların ($p<0,05$) olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların lisanslı sporcular lehine olduğu görülmektedir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 7. Rekreatif Amaçlı Spora Katılım Durumuna Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları

Alt boyutlar		Rekreatif Spor	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Sürdürülebilir tüketim davranışları	Çevre duyarlılığı	Evet	161	3,11	0,81	298	1,91	0,06
		Hayır	139	2,94	0,78			
	İhtiyaç dışı satın alma	Evet	161	2,32	0,86	298	-2,01	0,05
		Hayır	139	2,54	0,94			
	Tasarruf	Evet	161	3,58	1,42	298	1,11	0,27
		Hayır	139	3,42	0,97			
	Yeniden kullanılabilirlik	Evet	161	3,16	0,97	298	-0,38	0,71
		Hayır	139	3,20	0,81			
Bilinçli tüketici düzeyi	Tüketici sorumluluğu bilinci	Evet	161	2,87	0,53	297	1,15	0,25
		Hayır	138	2,80	0,52			
	Kalite bilinci	Evet	160	3,03	0,57	297	-0,24	0,81
		Hayır	139	3,04	0,52			
	Bütçe-fiyat bilinci	Evet	161	3,32	0,52	298	0,47	0,64
		Hayır	139	3,30	0,51			

Tablo 7’de katılımcıların rekreatif spor yapma durumlarına göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeği ve bilinçli tüketici düzeyi ölçeği alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tabloya göre sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin ihtiyaç dışı satın alma alt boyutunda rekreatif spor yapmayanların lehine anlamlı farklılıklar ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 8. Demografik Değişkenler İle Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

	Yaş	Gelir (TL)	Akademik başarı	Spor süresi	Doğaya duyarlılık
Çevre duyarlılığı	0,03	0,10	0,12*	0,15**	0,34**
İhtiyaç dışı satın alma	-0,02	0,19**	-0,11	0,11	-0,09
Tasarruf	0,05	0,10	0,13*	0,09	0,11
Yeniden kullanılabilirlik	0,10	0,12*	0,07	0,12	0,19**
Tüketici sorumluluğu bilinci	0,10	0,06	0,17**	0,05	0,17**
Kalite bilinci	0,05	0,05	0,04	0,09	0,12*
Bütçe-fiyat bilinci	0,02	-0,04	0,09	-0,07	0,07

N= 299-300 * $p<0,05$ ** $p<0,01$

Tablo 8’de demografik değişkenler (yaş, gelir, akademik başarı, spor süresi, doğaya duyarlılık) ile sürdürülebilir tüketim davranışları ve bilinçli tüketici düzeyi alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgulara göre Çevre duyarlılığı ile Akademik başarı, Spor yapma süresi ve doğaya duyarlılık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki bulunmaktadır. İhtiyaç dışı satın alma ve gelir arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki vardır. Tasarruf ve Akademik başarı arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki bulunmaktadır. Yeniden kullanılabilirlik ile Gelir ve Doğaya duyarlılık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki bulunmaktadır. Tüketici sorumluluğu bilinci ile Akademik başarı ve Doğaya duyarlılık arasında pozitif yönde zayıf düzeyde ilişki bulunmaktadır. Yaş ve ölçek alt boyutları arasında hiçbir ilişki görülmemiştir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 9. Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

	Tüketici sorumluluğu bilinci	Kalite bilinci	Bütçe-fiyat bilinci
Çevre duyarlılığı	0,33**	0,17**	0,16**
İhtiyaç dışı satın alma	-0,23**	0,14*	-0,43**
Tasarruf	0,41**	0,20**	0,16**
Yeniden kullanılabilirlik	0,38**	0,18**	0,31**

N= 299-300 * $p<0,05$ ** $p<0,01$

Tablo 9 incelendiğinde STD ve BTM ölçek alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. İhtiyaç dışı satın alma ile Tüketici sorumluluğu bilince ve bütçe-fiyat bilinci arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; Kalite bilinciyle ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tasarruf ve Yeniden kullanılabilirlik boyutları ile Tüketici sorumluluğu bilinci boyutları arasında diğer ilişkilere nazaran daha güçlü ilişkiler bulunmaktadır.

Tablo 10. Eğitim Bölümüne Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyut Korelasyonları Arasındaki Farklar

Alt Boyutlar	Bölüm	n	Tüketici sorumluluğu bilinci		Kalite bilinci		Bütçe-fiyat bilinci	
			r	z	r	z	r	z
Çevre duyarlılığı	Spor Bilimleri	147	0,31**	-0,39	0,17*	-	0,15	-0,26
	Diğer Bölümler	153	0,35**		0,19*	0,18	0,18*	
İhtiyaç dışı satın alma	Spor Bilimleri	147	-0,15	1,36	0,03	-	-0,36**	-1,36
	Diğer Bölümler	153	-0,30**		0,25**	1,93	-0,49**	
Tasarruf	Spor Bilimleri	147	0,43**	0,31	0,15	-	0,17*	0,18
	Diğer Bölümler	153	0,40**		0,28**	1,17	0,15	
Yeniden kullanılabilirlik	Spor Bilimleri	147	0,43**	0,91	0,25**	1,59	0,33**	0,47
	Diğer Bölümler	153	0,34**		0,07		0,28**	

*p<0,05

**p<0,01

Tablo 10'da spor bilimleri ve diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler olmak üzere iki gruba ayrılan bölüm değişkenine göre gruplar oluşturularak STD ve BTM alt boyutları arasındaki korelasyonlar tespit edilmiştir. Belirlenen korelasyon değerlerinin z skorları alınarak spor bilimleri ve diğer bölümler arasındaki r değeri farklılıkları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; her iki ölçeğin alt boyutları arasında bölüm değişkeni çerçevesinde anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde korelasyonlar oluşmamıştır. Özetle sürdürülebilir tüketim davranışları ve bilinçli Tüketici düzeyi alt boyutlarına ilişkin korelasyonlar arasında spor bilimleri ve diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler açısından istatistiksel olarak anlamlı sayılacak herhangi bir farklılaşma yoktur.

Tablo 11. Lisans Durumuna Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyut Korelasyonları Arasındaki Farklar

Alt Boyutlar	Lisanslı Sporcu	n	Tüketici sorumluluğu bilinci		Kalite bilinci		Bütçe-fiyat bilinci	
			r	z	r	z	r	z
Çevre duyarlılığı	Evet	57	0,30*	-0,30	0,14	-0,27	0,10	-0,61
	Hayır	242	0,34**		0,18**		0,19**	
İhtiyaç dışı satın alma	Evet	57	-0,21	0,21	0,02	-1,01	-0,47**	-0,49
	Hayır	242	-0,24**		0,17**		-0,41**	
Tasarruf	Evet	57	0,29*	-1,66*	0,00	-1,98*	0,06	-1,16
	Hayır	242	0,50**		0,29**		0,23**	
Yeniden kullanılabilirlik	Evet	57	0,44**	0,48	0,01	-1,35	0,24	-0,73
	Hayır	242	0,38**		0,21**		0,34**	

*p<0,05

**p<0,01

Tablo 11’de lisans durumu temel alınarak STD ve BTD alt boyutları arasındaki korelasyonlar belirlenmiş ve ortaya çıkan korelasyon değerlerinin z skorları alınarak lisans durumu arasındaki r değeri farklılıkları incelenmiştir. Sonuçlara göre tüketici sorumluluğu bilinci ve tasarruf ile kalite bilinci ve tasarruf arasındaki korelasyonlar lisanslı sporcu olmayanlar lehine anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İki ölçeğe ilişkin sporculuk durumu dikkate alınarak diğer boyutlar arası yapılan korelasyonlarda ise anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Tablo 12. Rekreatif Spor Yapma Durumuna Göre Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Alt Boyut Korelasyonları Arasındaki Farklar

Alt Boyutlar	Rekreatif Spor	n	Tüketici sorumluluğu bilinci		Kalite bilinci		Bütçe-fiyat bilinci	
			r	z	r	z	r	z
Çevre duyarlılığı	Evet	161	0,35**	0,48	0,13	-0,98	0,12	-0,79
	Hayır	139	0,30**		0,24**		0,21*	
İhtiyaç dışı satın alma	Evet	161	-0,33**	-1,99	0,38	1,15	-0,38**	-0,89
	Hayır	139	-0,11		0,26**		0,48**	
Tasarruf	Evet	161	0,43**	0,38	0,13	-1,81	0,12	-0,88
	Hayır	139	0,38**		0,33**		0,22**	
Yeniden kullanılabilirlik	Evet	161	0,44**	1,30	0,21**	0,79	0,34*	0,66
	Hayır	139	0,31**		0,12		0,27**	

*p<0,05

**p<0,01

Tablo 12’de yapılan rekreatif spor yapma durumuna göre gruplar oluşturularak STD ve BTD alt boyutları arasındaki korelasyonlar tespit edilmiştir. Belirlenen korelasyon değerlerinin z skorları alınarak rekreatif spor yapanlar ve yapmayanlar arasındaki r değeri farklılıkları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; rekreatif amaçlı spor yapanlar ve yapmayanlar açısından her iki ölçeğe ait alt boyutlar arası korelasyonel ilişkilerde istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Evrende tükenbilir kaynaklara sahip olmamız ve bu kaynakları nasıl kullanılacağıımızın bilinmemesi günümüz sorunları arasında büyük önem taşımaktadır. Bireylerin tüketici olarak, ihtiyaçlarını karşılayabilmek, yaşam standartlarını koruyabilmek için var olan kaynakları kullanmada bilinçli olmaları gerekmektedir. Bu nedenle bireylere tüketici eğitimi verilmesi gerekmektedir. Tüketici eğitimi; bireylerin ihtiyaçlarını belirleme, tüketimden maksimum yarar sağlanma, karar verme bilinçlerinin artmasına ve değişen ekonomiyi anlamasına yardımcı olmaktadır (Bayazıt Hayta, 2009).

Bu araştırma ile spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketici düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışları incelenmiştir. Bunu yanı sıra öğrencilerin; yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, akademik başarı ortalaması, eğitim görülen fakülte/yüksekokul, lisans durumu, rekreatif amaçlı spor yapma durumu, doğanın korunmasına karşı duyarlılık düzeylerinin anlamlı bir fark gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre ölçeklerin alt boyutlarından sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin ihtiyaç dışı satın alma alt boyutunun kadınların lehine anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bilinçli tüketici düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında ise anlamlı fark bulunmamaktadır (Tablo 4). Çelebi'nin (2019) yaptığı çalışmada sekizinci sınıf öğrencilerinin, cinsiyet değişkenine göre bilinçli tüketici düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmadığı belirtilmiştir. Malbeği'nin (2011) yaptığı çalışmada ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediğini belirtmektedir. Aynı şekilde Alimcan (2018) ile Polat ve Ünişen (2016), bilinçli tüketici düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmişlerdir. Ancak yapılan taramalardaki bazı araştırmalarda ise, cinsiyet değişkenine göre bilinçli tüketici düzeyi erkek öğrencilere kıyasla kız öğrencilerin daha yüksek olduğu görülmüştür. Dursun (1993), yaptığı çalışmada, kızların erkeklere kıyasla ebeveynleri ile daha sık alış-veriş yaptıkları için tüketime yönelik daha olumlu düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir. Özkaya (2013) yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre tüketici konusunda daha bilinçli olduklarını belirlemiştir. Genel olarak araştırma bulgularını değerlendirdiğimizde bilinçli tüketici düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında bir fark bulunmamakta ancak kız çocuklarının aile içerisinde tüketim

faaliyetlerine erkek çocuklarına oranla daha erken tanışmalarından ötürü bilinçli tüketici düzeylerinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmaların bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte kadınların erkeklere oranla daha çok alışveriş eğilimli oldukları ve satın alma davranışını da sıklıkla gerçekleştirdikleri genel anlamda bilinen bir gerçektir. Bu durum kadınlar lehine gereksiz yani ihtiyaç dışı satın alma davranışını tetiklemiş olabileceğini düşündürmüştür.

Ölçek alt boyutları ile bölüm arasında herhangi bir fark bulunmazken (Tablo 5), sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin çevre duyarlılığı lisanslı sporcuların lehine ve ihtiyaç dışı satın alma alt boyutlarında lisanslı sporcular ve rekreatif spor yapmayan bireylerin lehine anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. (Tablo 6- Tablo 7). İhtiyaç dışı satın alma davranışına ilişkin lisanslı sporcular üzerine elde edilmiş bu sonuç oldukça manidar olarak değerlendirilmekle birlikte, gelecek araştırmalarda benzer sonuçların karşılaştırılarak elde edilen bulgunun tutarlılık gücünün sorgulanması gerektiği düşünülmüştür. Yine bu sonuçlar doğrultusunda lisanslı spor yapan bireylerin çevresel hassasiyete daha fazla önem verdiği, ihtiyaç dışı satın alma davranışlarının ise lisanslı spor yapan ve rekreatif spor yapmayan bireylerde olduğu görülmektedir. Polat ve ark., (2019) yapmış oldukları çalışmalarında lisanslı sporcuların sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçek alt boyutlarında sedanterlere göre daha iyi olduğunu, rekreatif amaçlı fiziksel aktiviteye dâhil olan kişilerin katılmayan kişilere kıyasla daha iyi oranda sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarının olduğu belirtmişlerdir. Her iki çalışma da göstermektedir ki bir eğitim aracı olan ve bireyde çok çeşitli etkilere sahip olan spor olgusu aynı zamanda kişinin çevreye olan duyarlılığını arttırabilmektedir.

Sürdürülebilir tüketim davranışları ve Bilinçli tüketici düzeyleri ölçek alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde; ihtiyaç dışı satın alma ile tüketici sorumluluğu bilince ve bütçe-fiyat bilinci arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; kalite bilinciyle ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik boyutları ile Tüketici sorumluluğu bilinci arttıkça daha güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Tablo 9). Bu sonuçlara göre; tüketici sorumluluğu bilinci ve bütçe- fiyat bilinci olanlar ihtiyaç dışı satın alma davranışı göstermemektedir. Bilinç arttıkça ihtiyaç dışı satın alma davranışı azalırken, kalite bilinci arttıkça ihtiyaç dışı satın alma davranışı da artış göstermektedir.

Sürdürülebilir tüketim davranışları ve bilinçli Tüketici düzeyi alt boyutlarına ilişkin korelasyonlar arasında spor bilimleri ve diğer bölümlerde eğitim gören öğrenciler açısından istatistiksel olarak anlamlı sayılacak herhangi bir farklılaşma yoktur (Tablo 10). Araştırmadan elde edilen bu bulgunun nedeni çalışmaya katılan bireylerin bulunduğu çevresel koşullardan kaynaklanabilir.

Lisans durumu temel alınarak STD ve BTD alt boyutları arasındaki korelasyonlar belirlenmiş tüketici sorumluluğu bilinci ve tasarruf ile kalite bilinci ve tasarruf arasındaki korelasyonlar lisanslı sporcu olmayanlar lehine anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İki ölçeğe ilişkin sporculuk durumu dikkate alınarak diğer boyutlar arası yapılan korelasyonlarda ise anlamlı bir farklılık oluşmamıştır (Tablo 11). Sporculuk durumu ölçek alt boyutları arasında fark bulunmamasına karşın yapılan alan yazın taramasında sporun birçok faktör üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örneğin; Canan ve Ataoğlu (2010) yapmış oldukları çalışmada düzenli spor yapmanın anksiyete belirtileri üzerine olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan rekreatif spor yapma durumuna göre rekreatif amaçlı spor yapanlar ve yapmayanlar açısından her iki ölçeğe ait alt boyutlar arası korelasyonel ilişkilerde istatistiksel açıdan herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 12). Çalışmamızın aksine rekreatif amaçlı yapılan fiziksel aktivitelerin kişide birçok gelişime katkı sağladığı görülmektedir. Örneğin, Ardahan ve Lapa (2011) yapmış oldukları çalışmada, doğa etkinliklerine katılan bireylerin rahatlamış, hafiflemiş, daha mutlu ve sağlıklı hissettiklerini, bu tarz etkinlikler ile birlikte kişilerin öz güvenleri ve hayal güçlerini artmakta, çevre bilinci oluşmakta, öğrenmeye ve yeni kişilerle tanışmaya açık hissetmekte olduklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre bilinçli tüketici düzeyi sürdürülebilir tüketim davranışlarını etkilediği söylenebilir.

Öneriler

Sporun sürdürülebilir tüketim ve bilinçli tüketici düzeyi üzerindeki etkileri değerlendirilerek olumlu olan etkenlerin bireylere spor eğitimi yoluyla aktarılması sağlanabilir. Sürdürülebilir tüketim alışkanlığı ve tüketim bilincinin geliştirilmesinde sporcular rol model olarak kullanılabilir. Farklı örneklemeler üzerinden konuyu ile bağlantılı yeni araştırmalar yapılarak elde edilen bulguların daha güçlü bir zemine oturtulması sağlanabilir.

Kaynaklar

- Aksu, C., K. (2014). *Üniversite çalışanlarının sürdürülebilir tüketime yönelik tutumlarının belirlenmesi: Kafkas üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kars.
- Akyüz, Z. (2009). *İlköğretim Çağındaki öğrencilerin tüketim davranışları ve tüketici bilinç düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alimcan, D. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin bilinçli tüketici düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Amasya İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Amasya.
- Ardahan, F., & Yerlisu Lapa, T. (2010). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1327-1341.
- Aysel, A. (2018). *Kuşakların tüketim davranışlarında değişim üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Bayazıt Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir tüketim davranışının kazanılmasında tüketici eğitiminin rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- Burucuoğlu, M. (2016). *Tüketicilerin etik pozisyonu, tüketim değerleri ve sorumlu tüketim davranışları arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Samsun.
- Canan, F., & Ataoğlu, A. (2010). Anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11:38-43
- Chang, H. H. (2017). Consumer socially sustainable consumption: the perspective toward corporate social responsibility, perceived value, and brand loyalty. *Journal of Economics and Management*, 13(2), 167-191.
- Çelebi, F. (2019). *8. Sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici düzeyleri ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Denizli İli Örneği* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Denizli.

- Çelik, N. (2013). Thorstein Veblen'in gösterişçi tüketim yaklaşımı: Niğde Üniversitesi İdari Personeli Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(1), 171-203 .
- Diksaç, R. (2019). *Çevre bilinci ve yaşam tarzının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisi ve bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. İstanbul.
- Doğan, O., Bulut, Z. A., & Kökalan Çımrın, F. (2015). Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 659-678.
- Dursun, Y. (1993). *Gençlerin tüketici rolünü kazanmaları*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Garip, S. (2019). *Demografik özelliklerin tüketici karar verme tarzları ve sürdürülebilir tüketim davranışına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, İzmir.
- Gülmez, M. (2006). Pazarlama yönü itibariyle bilinçli tüketim ve bilinçli tüketiciye ilişkin bir saha araştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1- 2), 153-178.
- Hoq, K. M. R. (2017). *Users motivation to take part in the sharing economy in Turkey: A chaperone to sustainable consumption / Türkiye'de paylaşım ekonomisine katılma motivasyonu: Sürdürülebilir tüketim için bir yol* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme (İngilizce) Anabilim Dalı, İstanbul.
- Hürmeriç, P. & Baban, E. (2012). Simmel, Veblen ve Sombart'ın penceresinden hedonik tüketim: Ütopyada Negotium ve Otium, *Global Media Journal: Turkish Edition* 2(4), 91.
- Karalar, R., Erdoğan, B. Z., & Kiracı, H. (2008). *Çevreye ilişkin bilgi düzeyi ve sürdürülebilir tüketim davranışı ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerinde bir uygulama*. 13. Ulusal Pazarlama Kongresi. Adana.
- Karalar, R., & Kiracı, H. (2011). Çevresel sorunlara karşı bir çözüm önerisi olarak sürdürülebilir tüketim düşüncesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 63-76.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler ve Teknikler*. 31. Basım Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Malbeleş, F. (2011). *Drama yönetiminin sosyal bilgiler dersi başarısına ve bilinçli tüketici düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sakarya.
- Narman, Z. (2018). *Üniversite öğrencilerinin tüketim davranışları analizi: Kocaeli Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kocaeli.
- OECD (2008). Promoting sustainable consumption: Good practising in OECD countries. Usa, OECD Publishing. <https://www.oecd.org/greengrowth/40317373.pdf>, (Erişim: 11.11.2020)
- Özkaya, O. (2013). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin tüketici eğitim konusundaki bilgi ve tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkul, F., & Tapşın, G . (2010). Kredi kartı kullanımı ile kullanılabilir gelirin tüketim üzerindeki etkisi ve Türkiye ekonomisi üzerine bir ampirik çalışma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (47) , 138-153.
- Polat, E., Akoğlu, H., Konak, O., & Özen, G. (2019). Fiziksel aktivite yapan ve yapmayan bireylerde sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2) , 53- 63.
- Polat, H., & Ünişen, A. (2016). Ebeveyn görüşlerine göre hayat bilgisi eğitimini almış çocuklarının bilinçli tüketici olma durumları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12 (3), 670-694 .
- Robinson, R., & Smith, C. (2003). Associations between self-reported health conscious consumerism, body-mass index, and attitudes about sustainably produced foods. *Agriculture and Human Values*, 20(2), 177-187.
- Saba, C. (2019), *Sürdürülebilir tüketim bağlamında yeşil tüketim*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Sağlam, H. İ. (2010). Bilinçli tüketici düzeyi ölçeği çalışması, *International Journal of Human Sciences*, 7(1), 1190–2000.
- Şart, G. (2019). Sürdürülebilirlik Nedir? Sürdürülebilir Kalkınmanın 17 Küresel Hedefi. “<https://gamzesart.com/2020/02/21/surdurulebilirlik-nedir-surdurulebilir-kalkinmanin-17-kuresel-hedefi/>” (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

Polat, E. ve Kır, S. (2020). Spor Bilimleri Öğrencileri ve Diğer Bireylerde Bilinçli Tüketici Düzeyi İle Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 468-485.

Uyanık, C. (2015). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici durumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.

Üler, E. (2018). *Kadın tüketicilerin tüketim davranışları üzerine ampirik bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nöropazarlama Anabilim Dalı, İstanbul.